

Моніторинг в системі державного регулювання регіонального розвитку в Україні

В статті розглянуто існуюче законодавство і практика державного регулювання розвитку проблемних територій. Визначені недоліки на законодавчому і практичному рівнях, які призводять до зниження ефективності державної політики стимулювання розвитку регіонів України.

In the article the existent legislation and practical worker of the state adjusting of development of problem territories is considered. Failing are certain on legislative and practical levels which result in the decline of efficiency of state policy of stimulation of development of regions of Ukraine.

Ключові слова: моніторинг, регіональний розвиток.

Вступ. Державна політика регіонального розвитку здійснюється в загальному руслі державної економічної політики, направленої на структурні перетворення і зростання суспільного виробництва. Ще в 2001 р. в концепції державної регіональної політики України [6] було визначено, що її головною метою є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина, а також поглиблення процесів ринкової трансформації на основі підвищення ефективності використання потенціалу регіонів.

Постановка завдання. Водночас протягом усього періоду незалежності України спостерігається істотна диференціація регіонів України за рівнем соціально-економічного розвитку.

Результати. Аналіз показника ВРП на одну особу по регіонах свідчить про те, що більше ніж 70% регіонів за цим показником знаходяться нижче середнього рівня по Україні (рис. 1). Таким чином, потребує подальших досліджень практика державного управління регіональним розвитком.

Врода Ю.Ф., канд. екон. наук, мол. наук. співробітник, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України
Крупа О.М., здобувач, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України

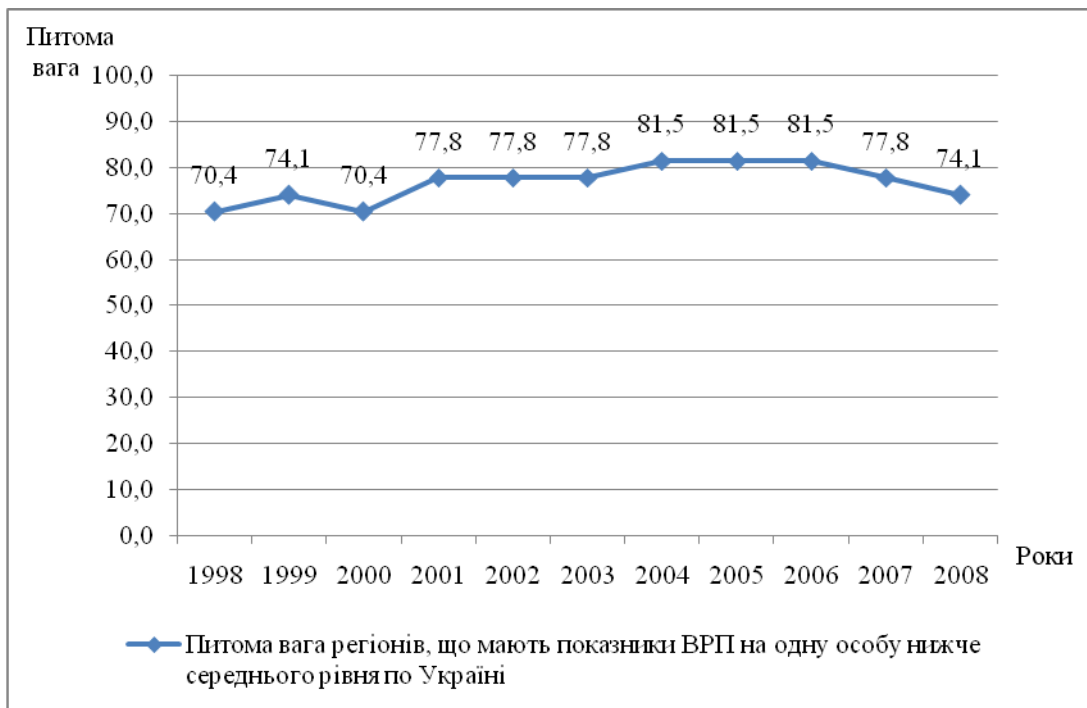

Рис. 1 Розподіл регіонів України за рівнем ВРП на одну особу

Державне управління регіональним розвитком є предметом досліджень багатьох вітчизняних вчених, серед яких З. Варналій [1], В. Керецман [5], О. Коротич, В. Мамонова [7], С. Романюк, О. Топчієв та ін. Разом із тим, багатогранність проблематики регіонального розвитку і велика різноманітність поєднань різних територіально-локалізованих проблем і кризових ситуацій зумовлюють крайню складність внутрішнього змісту поняття проблемного регіону, що визначає актуальність цієї статті.

Метою цього дослідження є здійснення аналізу існуючого законодавства і практики державного регулювання розвитку проблемних територій для визначення існуючих недоліків та підвищення ефективності державної політики стимулювання розвитку регіонів України.

На законодавчому рівні розвиток регіонів України регулюється законами які визначають пріоритети соціально-економічного розвитку регіонів: Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» [4], Закон України «Про державні цільові програми» [5], Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [3], Постанова КМУ «Про моніторинг соціально-економічного розвитку малих міст і селищ» [11], Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу соціально-економічних показників розвитку регіонів, районів та міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення для

визнання територій депресивними» [10], Постанова КМУ «Про запровадження оцінки міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів» [9], Концепція державної регіональної політики [12], Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року [2], Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку [8].

У відповідності до Закону «Про стимулювання розвитку регіонів» [4] для стимулювання розвитку регіонів використовуються комплекс правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, спрямованих на досягнення сталого розвитку регіонів на основі поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів на загальнодержавному та регіональному рівнях, максимально ефективного використання потенціалу регіонів в інтересах їх жителів та держави в цілому.

У Законі «Про стимулювання розвитку регіонів» розглядається порядок здійснення моніторингу соціально-економічних показників розвитку регіонів. На підставі аналізу цього порядку автором визначені етапи та послідовність їх виконання при ідентифікації регіону як депресивного (рис. 2).

Моніторинг здійснюється шляхом оцінювання для кожної групи територій соціально-економічних показників розвитку за відповідний період. Проведені розрахунки за затвердженою Постановою КМУ методикою [10] дозволили отримати наступні результати, що визначають депресивний регіон (табл. 1). Згідно з отриманими результатами депресивним регіоном в Україні є Чернівецька область, тому що протягом останніх п'яти років середній показник обсягу валового регіонального продукту на одну особу в Чернівецькій області є найнижчим серед всіх регіонів України.

Визначення інших типів депресивних територій (промислового або сільського районів, чи міста) у теперішній час не можливо тому, що необхідна інформація для проведення розрахунків в повному обсязі відсутня.

Моніторинг та класифікація регіонів здійснюється Мінекономіки України на підставі отриманих від держадміністрацій відомостей. До 1 липня кожного наступного року результати подаються до КМ України. У разі визнання регіону депресивним до нього має формуватись Програма подолання депресивності територій, яка затверджується Кабінетом Міністрів України. Фінансування розвитку депресивних регіонів здійснюється за рахунок коштів, передбачених Державним бюджетом та місцевими бюджетами. Законодавчою базою

передбачається, що сума коштів, передбачених для фінансування програм подолання депресивності, не може бути меншою за 0,2% доходної частини Державного бюджету за відповідний період.

Рис. 2 Схема моніторингу соціально-економічних показників розвитку територій України та визначення депресивних

Таблиця 1
Валовий регіональний продукт регіонів України за останні п'ять років, у розрахунку на одну особу

	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	Середнє	Ранг
АР Крим	4951	6460	8101	10574	13898	8796,8	14
Вінницька	4700	5966	7328	9159	12061	7842,8	21
Волинська	4771	6285	7397	9711	12340	8100,8	20
Дніпропетровська	8609	11909	15239	20868	30918	17508,6	2
Донецька	9713	12490	15725	20197	26028	16830,6	3
Житомирська	4397	5554	6636	8485	11545	7323,4	24
Закарпатська	4238	5373	6576	8452	10626	7053	25
Запорізька	8093	10683	13369	18022	23232	14679,8	5
Івано-Франківська	5238	6916	8157	10055	12940	8661,2	15
Київська	6652	8673	10918	15033	20593	12373,8	7
Кіровоградська	5122	6394	7723	9546	13515	8460	18
Луганська	5973	8131	10085	13628	18338	11231	9
Львівська	5396	6657	8351	10915	13902	9044,2	12
Миколаївська	6424	7801	9769	12227	16175	10479,2	11

Продовження табл. 1

	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	Середнє	Ранг
Одеська	7028	8619	10379	13827	19638	11898,2	8
Полтавська	8841	11574	14330	18500	22476	15144,2	4
Рівненська	4817	6269	7724	9695	12217	8144,4	19
Сумська	5009	6497	7848	10249	13622	8645	16
Тернопільська	3516	4603	5819	7510	9688	6227,2	26
Харківська	7182	9025	11353	15645	21294	12899,8	6
Херсонська	4546	5713	6744	8122	11944	7413,8	23
Хмельницька	4549	5764	7023	9100	11932	7673,6	22
Черкаська	4853	6681	8209	10331	14581	8931	13
Чернівецька	3589	4654	5650	7369	9771	6206,6	27
Чернігівська	5163	6474	7714	10081	13213	8529	17
м. Київ	23130	28780	35210	49795	61592	39701,4	1
м. Севастополь	5847	7452	10079	12961	16592	10586,2	10

Проведене дослідження показало, що Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» [4] органи виконавчої влади не зобов'язуються приймати участь у визначенні депресивних територій, а тому в країні практично ніхто не несе відповідальності за відсутність визначеного переліку таких територій. Про низьку дієвість цього закону також свідчить той факт, що на початок 2010 року жодного разу в Україні не був визначений офіційний перелік депресивних територій. До недоліків законодавчої бази у цій сфері також слід віднести використання показника середньомісячної заробітної плати наявних працівників тому, що мінімальний рівень заробітної плати в регіонах України підтримується та контролюється державою.

Недоліки законодавчої бази регулювання регіонального розвитку спричиняють низьку ефективність державної політики щодо стимулювання розвитку регіонів України. Виходячи з цього автором пропонується:

- переглянути затверджений перелік показників моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів, районів та міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення для визнання територій депресивними, з метою упорядкування й ліквідації дублювання нагромадженням великої кількості показників, що призводить до отримання слабо зіставних даних та ускладнення визначення статусу території;

- переглянути порядок узагальнення й оприлюднення у статистичних збірниках, що видаються обласними комітетами статистики інформації за затвердженим переліком показників, які необхідні для проведення розрахунків в процесі моніторингу соціально-економічного розвитку регіону;

- внести до Закону «Про стимулювання розвитку регіонів» поправки, за якими будуть чітко визначені відповідальні органи виконавчої влади які зобов'язані підготувати та надати необхідну інформацію для визначення депресивних територій;

- переглянути існуючі обмеження щодо визнання єдиної – як депресивної найгіршої території, враховуючи світовий досвід підтримки депресивних територій, де підтримка надається всім територіям які мають соціально-економічні показники нижче визначеного граничного рівня загального розвитку по країні за останній звітний рік, а не період;

- визначити строки подання необхідної інформації для проведення моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів та зобов'язати відповідальні сторони надавати таку інформацію.

Висновки. З метою ефективної реалізації запропонованих заходів доцільно продовжити дослідження в напрямку подальшого розвитку методичних підходів щодо формування цільових програм стимулювання регіонального розвитку України з метою подолання їх депресивного стану.

Література

1. Варналий З. С. Регионы Украины: проблемы и преоритеты социально-экономического развития: монография, 2005 г. / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/book/Region/index.htm>
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року [електронний ресурс] / Постанова КМУ від 12 липня 2006 р. №1001. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1001-2006-%EF&myid=4/UMfPEGznhhM2N.ZiwXMzkmHdlhMsFggkRbI1c>
3. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 25, ст.195
4. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 51, ст.548
5. Керецман В.Ю. Державне регулювання регіонального розвитку: теоретичні аспекти : монографія / В.Ю. Керецман. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 188 с.

6. Концепція державної регіональної політики // Затверджено Указом Президента України від 25 травня 2001 року N 341/2001
7. Мамонова В.В., Вакуленко В.М., Шаров Ю.П. Стратегічне планування на місцевому та регіональному рівнях. - Ужгород: Патент, 2004. - 198 с.
8. Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку [електронний ресурс] / Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 29.07.2002 N224. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.322.0>
9. Постанова КМУ «Про запровадження оцінки міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів» [електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністрів України від 20 травня 2009 р. № 476. – Режим доступу: <http://www.ovu.com.ua/articles/1279-pro-zaprovadzhennya-otsinki-mizhregionalnoyi-ta-vn>
10. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу соціально-економічних показників розвитку регіонів, районів та міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення для визнання територій депресивними» [електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністрів України від 02 березня 2010 р. N235. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=235-2010-%EF>
11. Постанова КМУ «Про моніторинг соціально-економічного розвитку малих міст і селищ» [електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2009 р. N 288. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1164.293.0>
12. Указ Президента України «Про концепцію державної регіональної політики» [електронний ресурс] / Указ Президента України від 25 травня 2001 року N341/2001. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=341%2F2001.&chk=4/UMfPEGznhhOvt.Ziemj.mbHdld2sFggkRbI1c>